

Maciej Witek
Instytut Filozofii
Uniwersytet Szczeciński

<http://mwitek.univ.szczecin.pl>
maciej.witek@univ.szczecin.pl

*Założenie o heterogeniczności,
hipoteza skutku interakcyjnego,
eksternalistyczne ujęcie mocy illokucyjnej
oraz zasada pluralizmu eksplanacyjnego
w badaniach nad czynnościami mowy*

CEL:

- podejście do badań nad czynnościami mowy, które oferuje rozwiązanie dwóch dylematów:
  - tradycja austinowska / tradycja griceowska

  - internalizm / eksternalizm

CEL:

- podejście do badań nad czynnościami mowy, które oferuje rozwiązanie dwóch dylematów:
  - tradycja austinowska / tradycja griceowska
    - założenie o heterogeniczności (część 1)
    - hipoteza skutku interakcyjnego (część 2)
  - internalizm / eksternalizm

CEL:

- podejście do badań nad czynnościami mowy, które oferuje rozwiązanie dwóch dylematów:
  - tradycja austinowska / tradycja griceowska
    - założenie o heterogeniczności (część 1)
    - hipoteza skutku interakcyjnego (część 2)
  - internalizm / eksternalizm
    - eksternalistyczne ujęcie mocy illokucyjnej (część 3)
    - zasada pluralizmu eksplanacyjnego (część 4)

CEL:

- podejście do badań nad czynnościami mowy, które oferuje rozwiązanie dwóch dylematów:
  - tradycja austinowska / tradycja griceowska
    - założenie o heterogeniczności (część 1)
    - hipoteza skutku interakcyjnego (część 2)
  - internalizm / eksternalizm
    - eksternalistyczne ujęcie mocy illokucyjnej (część 3)
    - zasada pluralizmu eksplanacyjnego (część 4)
- identyfikacja problemów omawianego podejścia

1. założenie o heterogeniczności

Harnish 2005, „Commitments and Speech Acts”:

- wykonać akt mowy = wypowiedzieć zdanie w kontekście + ... ?

1. założenie o heterogeniczności

Harnish 2005, „Commitments and Speech Acts”:

- wykonać akt mowy = wypowiedzieć zdanie w kontekście + ... ?

teorie typu austinowskiego:

+ postępując w zgodzie z regułami i konwencjami

1. założenie o heterogeniczności

Harnish 2005, „Commitments and Speech Acts”:

- wykonać akt mowy = wypowiedzieć zdanie w kontekście + ... ?

teorie typu austinowskiego:

+ postępując w zgodzie z regułami i konwencjami

teorie typu griceowskiego:

(a_1) + wyrażając intencję komunikacyjną

(a_2) + postępując w zgodzie z regułami i konwencjami

1. założenie o heterogeniczności

- założenie tradycyjnego sporu o podstawy teorii czynności:
klasy aktów równoważnych illokucyjnie są homogeniczne

1. założenie o heterogeniczności

- założenie tradycyjnego sporu o podstawy teorii czynności:
klasy aktów równoważnych illokucyjnie są homogeniczne
- tymczasem warto przyjąć alternatywne założenie:
klasy aktów równoważnych illokucyjnie są heterogeniczne
(→ Witek 2011: 321-323)

1. założenie o heterogeniczności

- założenie tradycyjnego sporu o podstawy teorii czynności:
klasy aktów równoważnych illokucyjnie są homogeniczne
- tymczasem warto przyjąć alternatywne założenie:
klasy aktów równoważnych illokucyjnie są heterogeniczne
(→ Witek 2011: 321-323)

zastrzeżenia:

- założenie o heterogeniczności a dystynkcja $(a_1)/(a_2)$

1. założenie o heterogeniczności

- założenie tradycyjnego sporu o podstawy teorii czynności: klasy aktów równoważnych illokucyjnie są homogeniczne
- tymczasem warto przyjąć alternatywne założenie: klasy aktów równoważnych illokucyjnie są heterogeniczne (→ Witek 2011: 321-323)

zastrzeżenia:

- założenie o heterogeniczności a dystynkcja $(a_1)/(a_2)$
- heterogeniczność typów illokucyjnych a różnorodność form interakcji

1. założenie o heterogeniczności

- założenie tradycyjnego sporu o podstawy teorii czynności: klasy aktów równoważnych illokucyjnie są homogeniczne
- tymczasem warto przyjąć alternatywne założenie: klasy aktów równoważnych illokucyjnie są heterogeniczne (→ Witek 2011: 321-323)

zastrzeżenia:

- założenie o heterogeniczności a dystynkcja $(a_1)/(a_2)$
- heterogeniczność typów illokucyjnych a różnorodność form interakcji

problem # 1:

- podstawa typologii?

2. hipoteza skutku interakcyjnego

- moc illokucyjna aktu zależy od rodzaju jego skutku interakcyjnego, przy czym ten ostatni zależy od intencji mówiącego lub od aktualnie realizowanej procedury konwencjonalnej (→ Witek 2010 oraz 2011: 390)

2. hipoteza skutku interakcyjnego

- moc illokucyjna aktu zależy od rodzaju jego skutku interakcyjnego, przy czym ten ostatni zależy od intencji mówiącego lub od aktualnie realizowanej procedury konwencjonalnej (→ Witek 2010 oraz 2011: 390)
- skutek interakcyjny = *wyróżniony* skutek perlokucyjny

2. hipoteza skutku interakcyjnego

Austin, JDS:

trzy rodzaje konwencjonalnych skutków udanej illokucji:

- *securing of uptake*
- *taking effect*
- *invitng a response or sequel*

Austin 1993: 661-662

Austin 1975: 116-117

2. hipoteza skutku interakcyjnego

Austin, JDS:

(...) wiele czynności illokucyjnych [wywołuje] na mocy konwencji, [pewne reakcje] lub pociąga jakieś następstwo. Tak więc rozkaz [wywołuje reakcję posłuszeństwa], a obietnica [spełnienie] tego, co obiecane. (...) Jeśli występuje zgoda na [reakcję], albo następstwo zostaje urzeczywistnione, wymaga to drugiej czynności ze strony mówiącego lub innej osoby. (Austin 1993: 662)

(...) many illocutionary acts invite by convention a response or sequel. Thus an order invites the response of obedience and a promise that of fulfilment. (...) If this response is accorded, or the sequel implemented, that requires a second act by the speaker or another person (Austin 1975: 117)

2. hipoteza skutku interakcyjnego

Austin, JDS:

(...) wiele czynności illokucyjnych [wywołuje] na mocy konwencji, [pewne reakcje] lub pociąga jakieś następstwo. Tak więc rozkaz [wywołuje reakcję posłuszeństwa], a obietnica [spełnienie] tego, co obiecane. (...) Jeśli występuje zgoda na [reakcję], albo następstwo zostaje urzeczywistnione, wymaga to drugiej czynności ze strony mówiącego lub innej osoby. (Austin 1993: 662)

(...) many illocutionary acts invite by convention a response or sequel. Thus an order invites the response of obedience and a promise that of fulfilment. (...) If this response is accorded, or the sequel implemented, that requires a second act by the speaker or another person (Austin 1975: 117)

inviting of a response / an invited response

2. hipoteza skutku interakcyjnego

Strawson, I&CinSA:

M znaczy coś w sposób non-naturalny za pomocą wypowiedzi *x*, jeśli *M* ma intencję (i_1) wywołania u odbiorcy *S*, za pomocą *x*, określonej reakcji *r*, ma intencję (i_2), aby *S* rozpoznał intencję (i_1) nadawcy *M*, oraz ma intencję (i_3), aby rozpoznanie przez *S* intencji (i_1) nadawcy *M* było dla *S* powodem, lub częściowym powodem, aby zareagować w sposób *r*.
(Strawson 1964: 446)

2. hipoteza skutku interakcyjnego

problem # 2:

- jak zdefiniować różnicę między skutkami interakcyjnymi a skutkami *jedynie* perlokucyjnymi?

2. hipoteza skutku interakcyjnego

problem # 2:

- jak zdefiniować różnicę między skutkami interakcyjnymi a skutkami *jedynie* perlokucyjnymi?

propozycja:

- skutki interakcyjne zasługują na *opis zależny od aktu*
(→ Witek 2011: 56)

2. hipoteza skutku interakcyjnego

problem # 2:

- jak zdefiniować różnicę między skutkami interakcyjnymi a skutkami *jedynie* perlokucyjnymi?

propozycja:

- skutki interakcyjne zasługują na *opis zależny od aktu*
(→ Witek 2011: 56)

przykłady:

- (1) Mamo, jestem głodny!

2. hipoteza skutku interakcyjnego

problem # 2:

- jak zdefiniować różnicę między skutkami interakcyjnymi a skutkami *jedynie* perlokucyjnymi?

propozycja:

- skutki interakcyjne zasługują na *opis zależny od aktu*
(→ Witek 2011: 56)

przykłady:

- (2) A: W końcu złożyłem to [szum] sprawozdanie.
Co ja teraz będę robił?
B: Jaki jest temat twojej habilitacji?
A: „Konwencjonalność czynności mowy”.

2. hipoteza skutku interakcyjnego

problem # 2:

- jak zdefiniować różnicę między skutkami interakcyjnymi a skutkami *jedynie* perlokucyjnymi?

propozycja:

- skutki interakcyjne zasługują na *opis zależny od aktu*
(→ Witek 2011: 56)

przykłady:

(3) Latte!

2. hipoteza skutku interakcyjnego

zastrzeżenie:

- HSI pozwala na b. ogólną typologię czynności mowy

2. hipoteza skutku interakcyjnego

zastrzeżenie:

- HSI pozwala na b. ogólną typologię czynności mowy

problem # 3:

- jaka jest relacja między skutkami normatywnymi ($\rightarrow$ *taking effect*) a skutkami interakcyjnymi ($\rightarrow$ *invited response*)?

3. eksternalistyczne ujęcie mocy illokucyjnej

Harnish 2009, „Internalism and Externalism in Speech Act Theory”:

- warunki internalistyczne / warunki eksternalistyczne

3. eksternalistyczne ujęcie mocy illokucyjnej

Harnish 2009, „Internalism and Externalism in Speech Act Theory”:

- warunki internalistyczne / warunki eksternalistyczne

Sbisà 2002, „Speech acts and context”,

Gauker 1998, „What is a context of utterance?”:

- kontekst poznawczy / kontekst obiektywny

3. eksternalistyczne ujęcie mocy illokucyjnej

Harnish 2009, „Internalism and Externalism in Speech Act Theory”:

- warunki internalistyczne / warunki eksternalistyczne

Sbisà 2002, „Speech acts and context”,

Gauker 1998, „What is a context of utterance?”:

- kontekst poznawczy / kontekst obiektywny

Navarro-Reyes 2011, „Intention and Responsibility in Speech Acts”:

- nieusłyszane czynności mowy / niezamierzone czynności mowy

3. eksternalistyczne ujęcie mocy illokucyjnej

Strawson o aktach typu (a_2):

- Wykonując wypowiedź x w obecności audytorium A , mówiący S wykonuje udaną czynność mowy typu (a_2) zawsze i tylko wtedy, gdy spełnione są łącznie następujące warunki:
  - (w_1) S ma intencję (i_1'), by x stanowiła kolejny krok w wykonaniu pewnej procedury konwencjonalnej k ,
  - (w_2) S ma intencję (i_2'), by A rozpoznało intencję (i_1'),
  - (w_3) S jest przekonany, że spełnione są warunki fortunności wchodzącej w grę czynności illokucyjnej.

3. eksternalistyczne ujęcie mocy illokucyjnej

Strawson o aktach typu (a_2):

- Wykonując wypowiedź x w obecności audytorium A , mówiący S wykonuje udaną czynność mowy typu (a_2) zawsze i tylko wtedy, gdy spełnione są łącznie następujące warunki:
  - (w_1) S ma intencję (i_1'), by x stanowiła kolejny krok w wykonaniu pewnej procedury konwencjonalnej k ,
  - (w_2) S ma intencję (i_2'), by A rozpoznało intencję (i_1'),
  - (w_3) S jest przekonany, że spełnione są warunki fortunności wchodzącej w grę czynności illokucyjnej.

warto podkreślić:

- powodzenie illokucyjne / komunikacyjne / „normatywne”
- internalistyczne ujęcie „postępowania zgodnego z konwencją”

3. eksternalistyczne ujęcie mocy illokucyjnej

eksternalizm:

- moc illokucyjna *przynajmniej* niektórych aktów nie zależy ani od tego, *czy i jaką* intencję ma mówiący, ani od tego, *jakie* ma on przekonania (→ kontekst poznawczy), ale od tego, jaką procedurę konwencjonalną on faktycznie realizuje.

3. eksternalistyczne ujęcie mocy illokucyjnej

eksternalizm:

- moc illokucyjna *przynajmniej* niektórych aktów nie zależy ani od tego, *czy i jaką* intencję ma mówiący, ani od tego, *jakie* ma on przekonania (→ kontekst poznawczy), ale od tego, jaką procedurę konwencjonalną on faktycznie realizuje.

konsekwencja ujęcia eksternalistycznego:

- w niektórych wypadkach to słuchający, a nie mówiący „wie lepiej”, jaką moc illokucyjną posiada wypowiedź tego drugiego

3. eksternalistyczne ujęcie mocy illokucyjnej

eksternalizm:

- moc illokucyjna *przynajmniej* niektórych aktów nie zależy ani od tego, *czy i jaką* intencję ma mówiący, ani od tego, *jakie* ma on przekonania (→ kontekst poznawczy), ale od tego, jaką procedurę konwencjonalną on faktycznie realizuje.

konsekwencja ujęcia eksternalistycznego:

- w niektórych wypadkach to słuchający, a nie mówiący „wie lepiej”, jaką moc illokucyjną posiada wypowiedź tego drugiego

przykłady:

- rozkaz czy niegrzeczna prośba?
- ostrzeżenie czy zachęta?

3. eksternalistyczne ujęcie mocy illokucyjnej

eksternalizm:

- moc illokucyjna *przynajmniej* niektórych aktów nie zależy ani od tego, *czy i jaką* intencję ma mówiący, ani od tego, *jakie* ma on przekonania (→ kontekst poznawczy), ale od tego, jaką procedurę konwencjonalną on faktycznie realizuje.

konsekwencja ujęcia eksternalistycznego:

- w niektórych wypadkach to słuchający, a nie mówiący „wie lepiej”, jaką moc illokucyjną posiada wypowiedź tego drugiego

problem # 4:

- eksternalista wydaje się tracić pewne eksplanacyjne zalety internalizmu

4. pluralizm eksplanacyjny

4. pluralizm eksplanacyjny

wyjaśnić czynność mowy:

- podać jej opis wyjaśniający w sensie Searle'a
→ założenie o heterogeniczności
- określić, *dłaczego* mówiący wykonał taką a nie inną czynność
→ zasada nieindywidualizmu eksplanacyjnego (Paprzycka 2003)

4. pluralizm eksplanacyjny

wyjaśnić czynność mowy:

- podać jej opis wyjaśniający w sensie Searle'a
→ założenie o heterogeniczności
- określić, *dłaczego* mówiący wykonał taką a nie inną czynność
→ zasada nieindywidualizmu eksplanacyjnego (Paprzycka 2003)

indywidualizm eksplanacyjny:

- działania należy wyjaśnić przez wskazanie przekonań i pragnień sprawcy

nieindywidualizm eksplanacyjny:

- niektóre działania należy wyjaśnić przez wskazanie przekonań i pragnień osób trzecich

4. pluralizm eksplanacyjny

wyjaśnić czynność mowy:

- podać jej opis wyjaśniający w sensie Searle'a
→ założenie o heterogeniczności
- określić, *dłaczego* mówiący wykonał taką a nie inną czynność
→ zasada nieindywidualizmu eksplanacyjnego (Paprzycka 2003)

indywidualizm eksplanacyjny:

- działania należy wyjaśnić przez wskazanie przekonań i pragnień sprawcy

nieindywidualizm eksplanacyjny:

- niektóre działania należy wyjaśnić przez wskazanie przekonań i pragnień osób trzecich
oraz/lub wchodzących w grę dyspozycji i konwencji

4. pluralizm eksplanacyjny

przypadki *zwykłe* / przypadki *inne niż zwykłe*

4. pluralizm eksplanacyjny

przypadki *zwykłe* / przypadki *inne niż zwykłe*

przykłady:

- informacja PKP
- „Uważaj, lód jest cienki!”
- polecenia wydane bez uprawnień, np. „Idź i pozbieraj drewno!”

4. pluralizm eksplanacyjny

przypadki *zwykłe* / przypadki inne niż *zwykłe*

przykłady:

- informacja PKP
- „Uważaj, lód jest cienki!”
- polecenia wydane bez uprawnień, np. „Idź i pozbieraj drewno!”

zastrzeżenie:

- „zwykłe” nie znaczy „statystycznie częste”

4. pluralizm eksplanacyjny

przypadki *zwykłe* / przypadki inne niż *zwykłe*

przykłady:

- informacja PKP
- „Uważaj, lód jest cienki!”
- polecenia wydane bez uprawnień, np. „Idź i pozbieraj drewno!”

zastrzeżenie:

- „zwykłe” nie znaczy „statystycznie częste”

problem # 5:

- jak odróżnić przypadki *zwykłe* od pozostałych?

Podsumowanie, czyli problemy do rozwiązania:

1. jaka jest podstawa typologii aktów illokucyjnych?
2. jak zdefiniować różnicę między skutkami interakcyjnymi a skutkami *jedynie* perlokucyjnymi?
3. jaka jest relacja między skutkami normatywnymi a skutkami interakcyjnymi?
4. czy faktycznie eksternalista tracić pewne eksplanacyjne zalety internalizmu?
5. jak odróżnić przypadki zwykłe od pozostałych?